

*Олена Миколаївна Соколовська**канд. філол. наук*

ORCID 0000-0003-2368-4102

e-mail: olenahalahan@yahoo.com,

*Центральноукраїнський національний
технічний університет, м. Кропивницький*

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ: СТАН І ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ

Постановка проблеми. Одним із головних джерел довгострокового стійкого економічного зростання будь-якої країни є інвестиції. Особливу потребу в інвестиціях, перш за все іноземних, мають країни, що розвиваються, а також країни з перехідною економікою, до яких відноситься Україна.

Як свідчить світовий досвід [1], приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в економіку таких країн сприяє: по-перше, вирішенню проблеми обмеженості національних інвестиційних ресурсів; по-друге, залученню нових знань, практик корпоративного управління, новітніх технологій та обладнання; по-третє, підвищенню кваліфікації місцевих фахівців, набуття ними нових навиків і компетенцій; по-четверте, зростанню продуктивності підприємств, диверсифікації їх діяльності на користь продукції з вищою часткою доданої вартості; по-п'яте, підвищенню прибутковості та міжнародної конкурентоспроможності підприємств. У результаті – нарощується промисловий та експортний потенціал країни, знижується її залежність від імпорту, насамперед високотехнологічного, створюються можливості для підвищення високопродуктивної зайнятості, прискорюються темпи економічного зростання, зростають соціальні стандарти і добробут населення.

Разом із тим слід ураховувати, що неконтрольоване залучення та використання іноземних інвестицій створює для країни низку загроз, серед яких – експлуатація її природно-сировинної бази, негативний вплив на природне середовище, зростання залежності від іноземного капіталу, зростання безробіття та ін. Тому потрібно вибірково та ретельно ставитися до залучення іноземних інвесторів та участі останніх у процесах приватизації стратегічно важливих для країни підприємств.

Виходячи з вищевикладеного, дослідження проблематики та напрямів іноземного інвестування в економіці України є актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням проблем, особливостей та перспектив розвитку інвестиційної діяльності, залучення іноземних інвестицій в економіку України присвячено чимало досліджень вітчизняних учених. Так, у колективній монографії Інституту економіки промисловості НАН України «Інноваційне Придніпров'я: гра на випередження» [2] розглядаються проблеми залучення інвестицій у розвиток регіональних інноваційних екосистем (на прикладі трьох областей України – Дніпропетровської, Запорізької та Кіровоградської) у контексті процесів європейської інтеграції.

У монографії Г. Шевцової [3] досліджуються питання формування та реалізації інноваційно-інвести-

ційної моделі розвитку хімічної галузі України. Авторка, зокрема, зазначає, що вітчизняні хімічні виробництва «підійшли до точки біфуркації», з якої мають два варіанти виходу – або «якісно нове техніко-технологічне забезпечення і нелінійне стрибкоподібне зростання ефективності», або «повна втрата конкурентних позицій, руйнування і ліквідація підприємств як виробничо-економічних систем» [3, с. 317].

На проблемах машинобудівної галузі зосередилися автори колективної монографії [1, с. 365-443]. Зокрема, ними проаналізована динаміка, структура надходжень та використання ПІІ у машинобудівній галузі промисловості України та запропоновано організаційно-економічні заходи та механізми формування сприятливого інвестиційного клімату в машинобудівній галузі країн Центральної та Східної Європи. Авторами цієї монографії також визначено вплив інвестицій на підвищення конкурентоспроможності галузей національної економіки й окреслено низку питань, які потребують першочергового вирішення для збільшення інвестиційної привабливості України [1, с. 30-40].

На необхідності істотного підвищення інвестиційної привабливості України та її регіонів у контексті прискорення структурних трансформацій в національній економіці роблять наголос О. Амоша, А. Землянкін, І. Підричєва у статті [4]. Науковці, зокрема зазначають, що «в Україні більша частина ВВП використовується на покриття кінцевих споживчих витрат» і «фактично всі вироблені у країні товари та послуги використовуються на задоволення потреб суспільства за рахунок відмови від інвестицій у виробничі потужності. За такої частки капітальних інвестицій у структурі ВВП ... не може бути й мови про інноваційний розвиток, адже, враховуючи масштаби накопичених в економіці проблем, їх буде явно недостатньо для здійснення реальних структурних перетворень» [4, с. 55]. У зв'язку із цим науковці наголошують на важливості запровадження державної політики, спрямованої на прицільне формування сприятливого інвестиційного клімату, та підвищення ефективності системи управління макроекономічними процесами в країні, що, серед іншого, зменшить економічні ризики для інвесторів та стимулюватиме бізнес до прийняття позитивних інвестиційних рішень [4, с. 56].

Дослідженню особливостей розвитку інвестиційного потенціалу України присвячена стаття І. Крамаренко [5]. За результатами аналізу галузевої структури інвестицій у розвиток економіки автором з'ясовано, що в Україні інвестори більшою мірою орієнтуються на вкладення короткострокового характеру, що негативно позначається на перспективах відновлення та

нарощення виробничого потенціалу підприємств. Визначено основні причини низької ефективності управління капітальним інвестуванням та обґрунтовано пріоритети інвестування, що якісно впливають на розвиток продуктивних сил країни.

У статті [6] К. Маркевич приділяє особливу увагу «зеленим» ПІІ, визначає ключові детермінанти, глобальні тенденції, а також сучасний стан і перспективи мобілізації ПІІ в екологічно чисті сектори економіки України.

Проте, незважаючи на вагомий науковий напрацювання у сфері дослідження проблем і перспектив розвитку інвестиційної діяльності, покращення інвестиційного клімату в Україні, переваг і загроз залучення іноземних інвестицій, питання покращення галузевої структури іноземних інвестицій в економіці України потребують подальших наукових пошуків.

Мета статті – провести аналіз стану і динаміки прямого іноземного інвестування та з'ясувати структуру прямих іноземних інвестицій в національній економіці за галузевим виміром для визначення проблем і можливостей інвестиційного розвитку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із ключових завдань та пріоритетів державної політики України (принаймні декларованих) упродовж майже усіх років незалежності було залучення іноземних інвестицій та покращення інвестиційного клімату. Серед стратегічних документів, прийнятих останніми роками, в яких ставилися такі завдання, необхідно відмітити: Стратегію сталого розвитку «Україна-2020», яка була затверджена Указом Президента від 12.01.2015 р. № 5/2015 р.; Національну економічну стратегію на період до 2030 року, що була затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 179.

Останньою, зокрема досягнення інвестиційної привабливості визнається одним із головних напрямів стратегічного курсу держави на «забезпечення належного рівня добробуту, самореалізації, безпеки, прав та свобод кожного громадянина України». Відповідно до візії цього стратегічного напрямку, Україна до 2030 р. має стати конкурентним і безпечним середовищем з «високодохідними, диверсифікованими та сталими інвестиційними можливостями» [7].

Важливість залучення в Україну ПІІ зумовлена, перш за все, необхідністю відновлення та нарощення промислового потенціалу країни, виходу з пастки соціально-економічної й технологічної відсталості, запуску процесів реіндустріалізації економіки та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників. Для зростання припливу іноземних інвестицій Україна має вагомий переваги порівняно з іншими країнами – це і великий споживчий ринок, і вигідне географічне розташування на перехресті транспортних шляхів між Європою та Азією, і висока кваліфікація робочої сили, і значний науковий потенціал. Однак, незважаючи на усі ці переваги, припливу ПІІ в обсягах, необхідних для поживлення економіки України, не відбувається. Більше того, на даний час, як зазначають експерти, одним із викликів для України є «вимивання» навіть національного інвестиційного потенціалу, не кажучи вже про складність залучення іноземного, насамперед інноваційно спрямованого, капіталу [8, с. 41]. Не в останню чергу саме завдяки ньому розвинутих країнам вдається забезпечувати високу конкурентоспроможність та утримувати лідерство у

світовій економіці. А для країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою сприятливий інвестиційний клімат є незаперечною передумовою для розширення зв'язків з іноземними венчурними інвесторами.

Для визначення місця прямих іноземних інвестицій у забезпеченні економічного розвитку країни, виявлення можливостей удосконалення галузевої структури іноземних інвестицій у бік середньо- і високотехнологічних галузей, потрібно провести аналіз стану і динаміки прямого іноземного інвестування в економіці України.

У 2020 р. Національний банк України змінив обчислення статистики ПІІ відповідно до міжнародних стандартів [9] і, починаючи з 2020 р., є відповідальним за статистичні спостереження щодо інвестицій зовнішньоекономічної діяльності. Державна служба статистики (Держстат) України до 2020 р. також проводила відповідні спостереження. У даному дослідженні ми використовували дані Держстату України, оскільки статистика, яка нею надається, є деталізованою, доступною за усіма роками, а також актуальною для досягнення мети статті.

Ключовим показником, який відображає інвестиційну привабливість країни, ступінь розвиненості її зовнішньоекономічних відносин і зв'язків, орієнтованість органів влади на розбудову ефективної експортоорієнтованої економіки, є обсяги прямих іноземних інвестицій.

Дані, наведені на рис. 1, свідчать, що, починаючи з 2015 р., інвестиційна привабливість України для іноземних інвесторів знизилася – майже на 30% порівняно з 2014 р. У 2016 р. падіння обсягів ПІІ поглибилася ще більше і склало понад 40% (порівняно з 2014 р.). Такі негативні тенденції зумовлені, перш за все, наслідками військового конфлікту на сході України, розриванням зовнішньоекономічних зв'язків з Російською Федерацією. Як наслідок, національна економіка зазнала суттєвих втрат, а українські виробники були вимушені шукати альтернативні (російським) ринки збуту. Надання у 2014 р. Європейським Союзом (ЄС) автономних торгових преференцій Україні певною мірою сприяло подоланню макроекономічних проблем і виведенню вітчизняної продукції на ринки ЄС.

Починаючи з 2018 р., відбувається поступове відновлення інтересу іноземних інвесторів до України. Так, збільшення обсягів ПІІ у 2018 р. становило 376,1 млн дол. США (або 1,2%) порівняно з попереднім роком. Відповідно, на початок 2019 р. збільшення склало 1298,7 млн дол. США (4,1%), на кінець 2019 р. – 2904,5 млн дол. США (8,83%) (рис. 1). Однак, на відміну від розвинутих країн, які мають сучасні виробничі потужності та інфраструктуру, країнам, що розвиваються, і країнам з перехідною економікою необхідно вкладати більше коштів у їх розвиток. Тому у багатьох країнах, що розвиваються, частка капітальних інвестицій у ВВП є доволі значною.

Наприклад, у Китаї, Індії, Південній Кореї вона дорівнює відповідно 44%, 30% і 29%, які у тому числі забезпечуються іноземним капіталом. Як слушно зазначають автори статті [11], «високі норми інвестування дозволяють цим країнам підвищувати продуктивність праці, збільшувати товарну різноманітність, розширювати свою присутність на глобальних ринках». В Україні при наявному рівні валового напро-

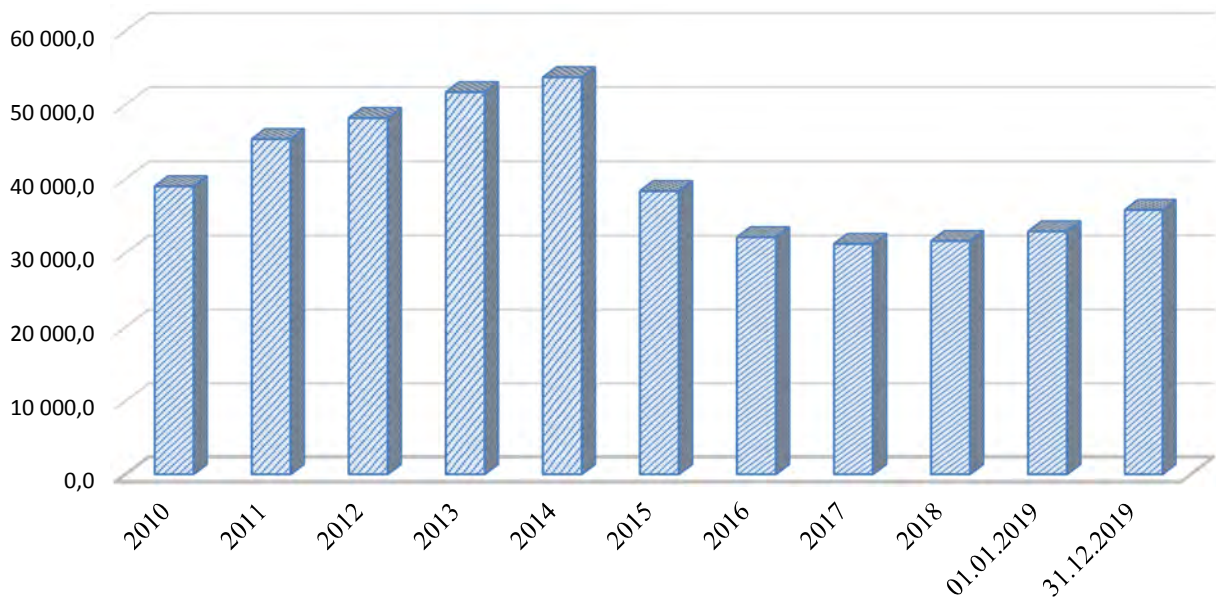

Рис. 1. Динаміка притоку ПІІ (акціонерного капіталу) в Україну, станом на початок року, млн дол. США*

* За 2019 р. інформація Держстатом України надавалася за двома періодами спостереження: станом на 01.01.2019 р. і станом на 31.12.2019 р. Як зазначалося вище, починаючи з 2020 р., відповідні статистичні спостереження, відповідно до міжнародної методології, здійснює Національний банк України.

Побудовано за джерелом [10].

мадження основного капіталу (який складає лише 16%) «годі й казати про інноваційний розвиток, адже, враховуючи масштаби накопичених в економіці проблем, її буде явно недостатньо для здійснення структурних і технологічних перетворень» [11, с. 12].

Дані, наведені у табл. 1, 2 і на рис. 2, свідчать, що прямі іноземні інвестиції в Україні спрямовуються переважно у промисловість та сферу послуг. Їх частки у загальному обсязі ПІІ є приблизно однаковими. Але, якщо за період 2010–2014 рр. обсяги іноземного інвестування у промисловості дещо перевищували об-

сяги ПІІ у сферу послуг, то, починаючи з 2015 р., тенденція змінилася на протилежну та є стійкою по теперішній час. Це можна пояснити тим, що сфера послуг не вимагає значних капітальних інвестицій, характеризується більш швидкою окупністю та віддачею інвестиційних вкладень. Сільське, лісове та рибне господарство та будівництво є значно менш інвестиційно привабливими сферами для іноземних інвесторів. На їхню частку протягом 2010–2019 рр. доводилося не більше 1,88 та 3,44% загального обсягу ПІІ відповідно (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка притоку прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України за секторами

	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
1	2	3	4	5	6	7
Усього, млн дол. США	38 992,9	45 370,0	48 197,6	51 705,3	53 704,0	38 356,8
Сільське, лісове та рибне господарство, млн дол. США	669,2	719,5	725,3	717,8	776,9	617,0
<i>у % до загального обсягу ПІІ</i>	<i>1,72</i>	<i>1,59</i>	<i>1,50</i>	<i>1,39</i>	<i>1,45</i>	<i>1,61</i>
<i>Темп зростання/зменшення порівняно з попереднім періодом</i>	x	<i>107,52</i>	<i>100,81</i>	<i>98,97</i>	<i>108,23</i>	<i>79,42</i>
Промисловість, млн дол. США	16 473,7	18 693,8	17 303,8	18 031,1	17 681,4	12 419,4
<i>у % до загального обсягу ПІІ</i>	<i>42,25</i>	<i>41,20</i>	<i>35,90</i>	<i>34,87</i>	<i>32,92</i>	<i>32,38</i>
<i>Темп зростання/зменшення порівняно з попереднім періодом</i>	x	<i>113,48</i>	<i>92,56</i>	<i>104,20</i>	<i>98,06</i>	<i>70,24</i>
Будівництво, млн дол. США	1 082,2	1 111,2	1 176,8	1 408,5	1 580,0	1 301,9
<i>у % до загального обсягу ПІІ</i>	<i>2,78</i>	<i>2,45</i>	<i>2,44</i>	<i>2,72</i>	<i>2,94</i>	<i>3,39</i>
<i>Темп зростання/зменшення порівняно з попереднім періодом</i>	x	<i>102,68</i>	<i>105,90</i>	<i>119,69</i>	<i>112,18</i>	<i>82,40</i>
Послуги, млн дол. США	16 370,1	15 742,2	16 082,6	17 325,1	17 024,9	13 647,3
<i>у % до загального обсягу ПІІ</i>	<i>41,98</i>	<i>34,70</i>	<i>33,37</i>	<i>33,51</i>	<i>31,70</i>	<i>35,58</i>
<i>Темп зростання/зменшення порівняно з попереднім періодом</i>	x	<i>96,16</i>	<i>102,16</i>	<i>107,73</i>	<i>98,27</i>	<i>80,16</i>

	2016 р.	2017 р.	2018 р.	на 01.01.2019 р.	на 31.12.2019 р.
1	8	9	10	11	12
Усього, млн дол. США	32 122,5	31 230,3	31 606,4	32 905,1	35 809,6
Сільське, лісове та рибне господарство, млн. дол. США	502,2	586,2	578,6	451,9	542,1
<i>у % до загального обсягу ПІІ</i>	<i>1,56</i>	<i>1,88</i>	<i>1,83</i>	<i>1,37</i>	<i>1,51</i>
<i>Темп зростання/зменшення порівняно з попереднім періодом</i>	<i>81,39</i>	<i>116,73</i>	<i>98,70</i>	<i>78,10</i>	<i>119,96</i>
Промисловість, млн дол. США	9 893,6	9 667,6	10 543,7	10 823,4	11 595,9
<i>у % до загального обсягу ПІІ</i>	<i>30,80</i>	<i>30,96</i>	<i>33,36</i>	<i>32,89</i>	<i>32,38</i>
<i>Темп зростання/зменшення порівняно з попереднім періодом</i>	<i>79,66</i>	<i>97,72</i>	<i>109,06</i>	<i>102,65</i>	<i>107,14</i>
Будівництво, млн дол. США	1 104,1	1 043,3	919,5	983,5	1 036,4
<i>у % до загального обсягу ПІІ</i>	<i>3,44</i>	<i>3,34</i>	<i>2,91</i>	<i>2,99</i>	<i>2,89</i>
<i>Темп зростання/зменшення порівняно з попереднім періодом</i>	<i>84,81</i>	<i>94,49</i>	<i>88,13</i>	<i>106,96</i>	<i>105,38</i>
Послуги, млн дол. США	11 235,2	11 074,5	11 164,9	11 805,3	12 463,7
<i>у % до загального обсягу ПІІ</i>	<i>34,98</i>	<i>35,46</i>	<i>35,32</i>	<i>35,88</i>	<i>34,81</i>
<i>Темп зростання/зменшення порівняно з попереднім періодом</i>	<i>82,33</i>	<i>98,57</i>	<i>100,82</i>	<i>105,74</i>	<i>105,58</i>

Розраховано і складено за джерелом [12].

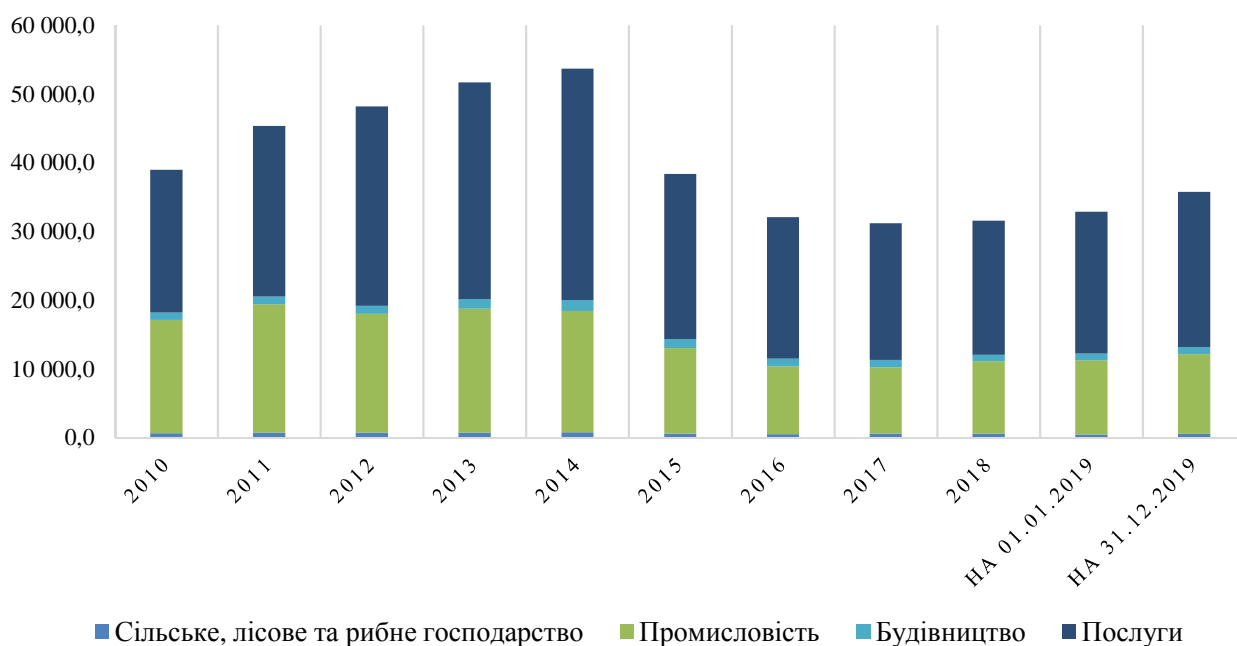

Рис. 2. Обсяги залучення прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України за секторами за період 2010-2019 рр., млн дол. США

Побудовано за джерелом [12].

У цілому, слід відзначити, що обсяги залучення ПІІ як в економіку України загалом, так і в окремі її сектори, зокрема, є нестабільними. У досліджуваному періоді найвищі темпи їх зростання у промисловості були зафіксовані у 2011 р. на рівні 113,5%; а найбільше падіння обсягів ПІІ спостерігалось у 2015 р. (майже на 30%) і у 2016 р. (на 20,3%) порівняно з попередніми роками. У сфері послуг протягом 2010-2019 рр. максимальне зростання обсягів ПІІ спостерігалось у 2013 р. (темپ приросту склав 7,7%); падіння – також у 2015 і 2016 рр. – на 19,8 і 17,7% відповідно (див. табл. 1). Це пов'язано, у першу чергу, з військовим конфліктом

на Донбасі [13-15], який спричинив погіршення очікувань іноземних інвесторів щодо безпеки вкладених активів і перспектив отримання вигід. До цього також потрібно додати несприятливе інституційне середовище здійснення інвестиційної та підприємницької діяльності в Україні загалом. Так, в Індексі глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index) за критерієм «Інституції» Україна посідає 104 місце серед 141 країни світу. Ще гіршими є позиції України за станом державної безпеки (116 місце), правами власності (128 місце) і захистом інтелектуальної власності (118 місце), стабільністю політики уряду (115 місце) [16, с. 587].

Структура прямих іноземних інвестицій в економіці України за видами економічної діяльності станом на початок і кінець 2019 р.

	Обсяги прямих іноземних інвестицій на:			
	01.01.2019 р.		31.12.2019 р.	
	тис. дол. США	у % до підсумку	тис. дол. США	у % до підсумку
Усього	32 905 116,6	100,0	35 809 588,3	100,0
у тому числі:				
Сільське, лісове та рибне господарство	451 893,2	1,37	542 057,4	1,51
Промисловість	10 823 427,4	32,89	11 595 893,1	32,38
у тому числі:				
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	1 747 254,2	5,31	2 031 067,5	5,67
Переробна промисловість	8 337 592,7	25,34	8 609 335,6	24,04
у тому числі:				
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	2 859 412,8	8,69	2 844 335,0	7,94
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та ін.	114 310,1	0,35	106 006,6	0,30
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	560 169,5	1,70	608 399,8	1,70
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	260 272,4	0,79	293 199,1	0,82
Виробництво хімічних речовин і продукції	654 164,4	1,99	666 735,9	1,86
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і препаратів	36 215,0	0,11	56 902,3	0,16
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	1 126 967,0	3,42	1 146 733,4	3,20
Металургійне виробництво, виробництво гот. метал. виробів, крім виробництва машин і устаткування	1 662 308,9	5,05	1 803 360,7	5,04
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	794 463,3	2,41	806 244,9	2,25
Виробництво меблів, ін. прод.; ремонт і монтаж машин і устаткування	269 309,3	0,82	277 417,9	0,77
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	683 427,1	2,08	900 203,1	2,51
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	55 153,4	0,17	55 286,9	0,15
Будівництво	983 546,5	2,99	1 036 405,3	2,89
Послуги	20 618 931,6	62,66	22 608 924,7	63,14
з них:				
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	5480157,7	16,65	5662479,7	15,81
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1043036,5	3,17	1088408,3	3,04
Інформація та телекомунікації	2201072,4	6,69	2939633,5	8,21
Фінансова та страхова діяльність	3641051,5	11,07	4557601,9	12,73
Операції з нерухомим майном	4258179,9	12,94	4495747,8	12,55
Проф. наукова та технічна діяльність	2096918,8	6,37	2222993,4	6,21
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	99778	0,30	100112,4	0,28

Розраховано і складено за джерелом [17].

На фоні 2015 і 2016 рр. позитивно, що у 2018 р. намітилося, хоча і незначне, але зростання обсягів ПІІ в економіку України: на кінець 2019 р. їх обсяги зросли майже на 15% порівняно з 2017 р. (див. табл. 1).

Разом із тим, станом на I півріччя 2021 р., більшість керівників українських компаній (58% респондентів) інвестиційний клімат в Україні визнаний несприятливим. Такі оцінки, починаючи з 2008 р., проводить в Україні Європейська бізнес асоціація. Позитивно те, що цей відсоток значно покращився порівняно з кінцем 2020 р., коли він сягнув 78%. Найбіль-

шими ризиками для інвестицій керівники компаній вважають слабку судову систему (90% відповідей), високий рівень корупції (80%) і тіньову економіку (65%) [18].

Повертаючись до аналізу галузевої структури іноземних інвестицій в економіці України, потрібно зазначити, що найбільш привабливими галузями вітчизняної переробної промисловості для іноземних інвесторів є харчова промисловість, металургійне виробництво, а також виробництво гумових і пластмасових виробів. Їх сумарна частка у загальному обсязі ПІІ

дорівнює 16,8%. У сфері послуг найвищою інвестиційною привабливістю характеризуються оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, фінансова та страхова діяльність, операції з нерухомим майном, їх сумарна частка у загальному обсязі ПІІ складає 40% (див. табл. 2).

Натомість, пріоритетами для інвестування в економіку України мають бути середньо- і високотехнологічні галузі промисловості, які на сьогодні майже не представляють інтересу для міжнародних інвесторів. Так, частка ПІІ, які спрямовуються у фармацевтичну галузь, дорівнює лише 0,11 і 0,16% на початок і кінець 2019 р. відповідно, а на частку ПІІ у галузі машинобудування – трохи більше 2% (див. табл. 2). Низьку інвестиційну привабливість цих сфер і галузей можна пояснити тим, що вони є високоризикованими для інвестицій, оскільки передбачають довгострокові вкладення в освоєння, впровадження та розробку нових технологій, інновацій та управлінських практик. А, ураховуючи те, що якість інститутів в Україні є низькою, цілком виправданим є те, що не лише іноземні, але і вітчизняні інвестори уникають додаткових ризиків вкладання коштів у ці галузі. Виправлення наявної ситуації вимагає додаткового інвестиційного стимулювання з боку держави. До дієвих інструментів залучення іноземних інвестицій, які виправдали себе у різних країнах світу, можна віднести:

податкові стимули для підприємств, які працюють у певних галузях або/та на окремих територіях;

прискорена амортизація основних фондів, що стимулює інвесторів до капіталовкладень у більш нові, сучасні технології та обладнання;

спеціальні економічні зони, зокрема індустріальні парки.

Останні надають країні та регіону і «прямі», і «непрямі» переваги. До перших слід віднести [19-21]: створення нових робочих місць, підвищення обсягів промислового виробництва, збільшення валютних надходжень, приплив іноземних інвестицій, зростання експорту. Вони є короткостроковими вигодами та, зазвичай, супроводжуються позитивними побічними «непрямими» перевагами, а саме: трансфером технологій, знань та управлінських практик; розвитком нових (для країни або регіону) видів економічної діяльності, у тому числі високотехнологічних; диверсифікацією експорту тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Отже, за результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки. Незважаючи на те, що одним із пріоритетів державної політики України декларується залучення міжнародних інвесторів і покращення інвестиційного клімату, обсяги прямих іноземних інвестицій в Україні залишаються на низькому рівні. Вони не можуть забезпечити вирішення накопичених в економіці проблем, які, перш за все, пов'язані з її сировинною спрямованістю та галузевою неефективністю. На відміну від розвинутих країн, які мають сучасні технології та інфраструктуру, країнам з перехідною економікою, до яких відноситься Україна, потрібно вкладати більше коштів у їх формування та розвиток.

Аналіз показав, що інвестиційна привабливість України для іноземних інвесторів у 2015 р. суттєво знизилася (падіння склало майже 30% порівняно з попереднім роком), що обумовлено, насамперед, війсь-

ковим конфліктом на сході України, макроекономічними проблемами, політичною нестабільністю, розриванням зовнішньоекономічних зв'язків з російськими інвесторами. Поряд із цим надання у 2014 р. Європейським Союзом автономних торгових преференцій Україні певною мірою сприяло подоланню кризових явищ в економіці та виведенню продукції вітчизняних виробників на ринки ЄС. Однак досі обсяги прямих іноземних інвестицій не досягли значення 2014 р., коли вони були максимальними і дорівнювали 53704,0 млн дол. США.

Показано, що, починаючи з 2018 р., відбувається поступове відновлення інтересу іноземних інвесторів до України. Проте, спрямовуються іноземні інвестиції переважно у менш технологічно- та наукоємні галузі і сфери економіки: харчову промисловість, металургійне виробництво, виробництво гумових і пластмасових виробів, а також у сферу оптової та роздрібно-торгівлі, ремонт автотранспортних засобів, фінансову та страхову діяльність, операції з нерухомим майном. На частку цих галузей припадає 56,8% загального обсягу прямих іноземних інвестицій в економіці України станом на кінець 2019 р. Водночас, вважаємо, що пріоритетами для інвестування в економіку України мають бути середньо- і високотехнологічні галузі промисловості. На даний час рівень іноземних інвестицій у ці галузі залишається низьким: частка прямих іноземних інвестицій, які спрямовуються у фармацевтичну промисловість, склала на кінець 2019 р. 0,16%, у галузі машинобудування – трохи більше 2%. Ці галузі є високоризикованими для інвестицій, оскільки вимагають значних капіталовкладень, які не є швидкокупними. Ураховуючи несприятливий інвестиційний клімат та низьку якість інституційного середовища в Україні, закономірно, що іноземні інвестори уникають додаткових ризиків вкладання коштів у ці галузі.

Для виправлення наявної ситуації та покращення галузевої структури іноземних інвестицій в Україні потрібно широко впроваджувати податкові і неподаткові методи інвестиційного стимулювання. Одним із найбільш дієвих інструментів залучення іноземних інвестицій у світовій практиці вважаються індустріальні парки. Вони надають чимало переваг країнам і регіонам, серед них: активізація промислового виробництва, створення робочих місць, зростання та диверсифікація експорту, трансфер технологій та управлінських практик, розвиток нових видів економічної діяльності, насамперед, високотехнологічних. Проблемам і перспективам розвитку індустріальних парків у контексті необхідності підвищення рівня іноземних інвестицій у середньо- і високотехнологічних галузях промисловості України будуть присвячені подальші дослідження.

Список використаних джерел

1. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми / О. М. Алімов, О. І. Амоша та ін.; за заг. ред. В. І. Ляшенка; ІЕП НАН України, КПУ. Запоріжжя: КПУ, 2014. 798 с.
2. Інноваційне Придніпров'я: гра на випередження: монографія / О. І. Амоша, Ю. С. Залознова, С. В. Іванов, В. І. Ляшенко, І. Ю. Підоричева та ін. / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, Дніпро, 2021. 286 с.

3. Шевцова Г.З. Синергетичний менеджмент підприємств: моногр. / НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2016. 454 с.

4. Амоша О. І., Землянкін А. І., Підоричева І. Ю. Удосконалення системи управління інноваціями як умова прискорення структурних реформ в Україні. *Економіка України*. 2015. № 9. С. 49-65.

5. Крамаренко І. С. Розвиток інвестиційного потенціалу України: особливості та завдання управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 19-20. С. 7-10. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.19-20.7>.

6. Markevych K. L. FDI Impact on Ecological Footprint: Security Context. *European Science: Scientific Journal*. 2020. №1. P. 29-38.

7. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-natsionalnoyi-eko-a179>.

8. Україна 2020-2021: невинуватені очікування, неочікувані виклики (аналітичні оцінки) / Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова. Київ, 2020. 304 с. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-PIDSUMKI-PR OGNOZI-UKR-ENG.pdf>.

9. Національний банк удосконалює обчислення статистики прямих іноземних інвестицій / Національний банк України. 2020. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-udoskonalyuye-obchislennya-statistiki-pryamih-inozemnih-investitsiy>.

10. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) (2009-2019). Економічна статистика. Зовнішньоекономічна діяльність / Державна служба статистики України. 2021. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

11. Головатюк В. М., Підоричева І. Ю., Соловйов В. П. Стратегічні ризики наукоємного розвитку національної економіки. *Наука та наукознавство*. 2018. № 3 (101). С. 3-24.

12. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України / з України за країнами світу; країнами ЄС; видами економічної діяльності; по регіонах (2009-2019). Економічна статистика. Зовнішньоекономічна діяльність. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності / Державна служба статистики України. 2021. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

13. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі (національна доповідь) / за ред. Е. М. Лібанової; НАН України. Київ, 2015. 363 с.

14. Амоша О. І., Новікова О. Ф., Залознова Ю. С., Панькова О. В., Касперович О. Ю. Формування моделі стратегічного розвитку Донбасу: від сучасних реалій до візії майбутнього. *Економічний вісник Донбасу*. 2020. № 3 (61). С. 234-245. DOI: [http://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-3\(61\)-234-245](http://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-3(61)-234-245).

15. Shevtsova H., Shvets N., Kramchaninova M., Pchelynska H. In Search of Smart Specialization to Ensure the Sustainable Development of the Post-Conflict Territory: the Case of the Luhansk Region in Ukraine. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. № 9 (2). P. 512-524. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n2p512>.

16. The Global Competitiveness Report 2019 / World Economic Forum. Switzerland, 2019. 666 p.

17. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за видами економічної діяльності у розрізі країн світу у 2019 році. Економічна статистика.

Зовнішньоекономічна діяльність / Державна служба статистики України. 2021. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

18. Індекс інвестиційної привабливості України. Настрої інвесторів у 1-му півріччі 2021 року / Європейська бізнес асоціація. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2021/07/EBA-InvestIndex_1H-2021_UKR.pdf.

19. Кіндзерський Ю. В. Стимулювання виробництва та міжрегіональне вирівнювання через спеціальні економічні зони: досвід Польщі в контексті євроінтеграційного курсу України. *Економіст*. 2015. № 6. С. 34-38

20. Підоричева І. Ю. Спеціальні економічні зони: світова практика, досвід та альтернативна концепція для України. *Економіка промисловості*. 2020. № 1 (89). С. 5-30. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2020.01.005>.

21. Liashenko V., Pidorycheva I., Mytsenko I., Chebotarova N. The modern concept of special economic zones in Ukraine. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*. 2021. № 52. P. 85-94. DOI: <http://doi.org/10.2478/bog-2021-0015>.

References

1. Alymov, O. M., Amosha, O. I. et al. (2014). Pershyi etap modernizatsii ekonomiky Ukrainy: dosvid ta problem [The first stage of modernization of the economy of Ukraine: experience and problems]. *Zaporizhzhia, KPU*. 798 p. [in Ukrainian].

2. Amosha, O. I., Zaloznova, Yu. S., Ivanov, S. V., Liashenko, V. I., Pidorycheva, I. Yu. et al. (2021). Innovatsiine Prydniprovia: hra na vyperedzhennia [Innovative Dnieper: a game ahead]. Kyiv, Dnipro, IIE of the NAS of Ukraine. 286 p. [in Ukrainian].

3. Shevtsova, H. Z. (2016). Synerhetychnyi menedzhment pidpriemstv [Synergetic management of enterprises]. Kyiv, IIE of the NAS of Ukraine. 454 p. [in Ukrainian].

4. Amosha, O. I., Zemliankin, A. I. & Pidorycheva, I. Iu. (2015). Udoskonalennia systemy upravlinnia innovatsiinyak yak umova pryskorennya strukturykh reform v Ukraini [Improving the innovation management system as a condition for accelerating structural reforms in Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 9, pp. 49-65 [in Ukrainian].

5. Kramarenko, I. (2020). Rozvytok investytsiinoho potentsialu Ukrainy: osoblyvosti ta zavdannia upravlinnia [Development of investment potential of Ukraine: features and tasks of management]. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, Vol. 19-20, pp. 7-10. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.19-20.7> [in Ukrainian].

6. Markevych, K. L. (2020). FDI Impact on Ecological Footprint: Security Context. *European Science: Scientific Journal*, 1, pp. 29-38.

7. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ekonomichnoi stratehii na period do 2030 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 03.03.2021 p. № 179 [On approval of the National Economic Strategy for the period up to 2030: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 03.03.2021 № 179]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-natsionalnoyi-eko-a179> [in Ukrainian].

8. Ukraina 2020-2021: nevypravdani ochikuvannia, neochikuvani vyklyky (analitichni otsinky) [Ukraine 2020-

- 2021: unjustified expectations, unexpected challenges (analytical assessments)]. (2020). *Ukrainian Center for Economic and Political Studies. O. Razumkova*. Kyiv. 304 p. [in Ukrainian].
9. Natsionalnyi bank udoskonaliuie obchyslennia statystyky priamykh inozemnykh investytsii [The National Bank improves the calculation of foreign direct investment statistics]. (2020). *National Bank of Ukraine*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-udoskonalyuye-obchislennya-statistiki-priamykh-inozemnykh-investytsiy> [in Ukrainian].
10. Priami investytsii (aktsionernyi kapital) (2009-2019). Ekonomichna statystyka. Zovnishnoekonomichna diialnist [Direct investment (share capital) (2009-2019). Economic statistics. Foreign economic activity]. (2021). *State Statistics Service of Ukraine*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
11. Holovatiuk, V. M., Pidorycheva, I. Iu. & Soloviov, V. P. (2018). Stratehichni ryzyky naukoemnoho rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Strategic risks of science-intensive development of the national economy]. *Nauka ta naukoznavstvo – Science and science of science*, 3 (101), pp. 3-24 [in Ukrainian].
12. Priami investytsii (aktsionernyi kapital) v ekonomitsi Ukrainy / z Ukrainy za krainamy svitu; krainamy YeS; vydamy ekonomichnoi diialnosti; po rehionakh (2009-2019). Ekonomichna statystyka. Zovnishnoekonomichna diialnist. Investytsii zovnishnoekonomichnoi diialnosti [Direct investments (share capital) in the economy of Ukraine / from Ukraine by countries of the world; EU countries; types of economic activity; by regions (2009-2019). Economic statistics. Foreign economic activity. Investments in foreign economic activity]. (2021). *State Statistics Service of Ukraine*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
13. Libanova, E. M. (Ed.). (2015). Polityka intehtratsii ukraïnskoho suspilstva v konteksti vyklykiv ta zahroz podii na Donbasi (natsionalna dopovid) [Integration Policy of Ukrainian Society in the Context of Challenges and Threats of Events in Donbass (National Report)]. Kyiv, NAS of Ukraine [in Ukrainian].
14. Amosha, O. I., Novikova, O. F., Zaloznova, Y. S., Pankova, O. V., Kasperovich, O. Yu. (2020). Formuvannia modeli stratehichnoho rozvytku Donbasu: vid suchasnykh realii do vizii maibutnoho Formation of the Model of Strategic Development of Donbass: from Modern Realities to the Vision of the Future. *Ekonomichni visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3 (61), pp. 234-245. DOI: [http://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-3\(61\)-234-245](http://doi.org/10.12958/1817-3772-2020-3(61)-234-245) [in Ukrainian].
15. Shevtsova, H., Shvets, N., Kramchaninova, M., Pchelynska, H. (2020). In Search of Smart Specialization to Ensure the Sustainable Development of the Post-Conflict Territory: the Case of the Luhansk Region in Ukraine. *European Journal of Sustainable Development*, 9 (2), pp. 512-524. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejds.2020.v9n2p512>.
16. World Economic Forum. (2019). The Global Competitiveness Report 2019. Switzerland. 666 p.
17. Priami investytsii (aktsionernyi kapital) v ekonomitsi Ukrainy za vydamy ekonomichnoi diialnosti u rozrizi krain svitu u 2019 rotsi. Ekonomichna statystyka. Zovnishnoekonomichna diialnist [Direct investment (share capital) in the economy of Ukraine by type of economic activity in terms of countries in 2019. Economic statistics. Foreign economic activity]. (2021). *State Statistics Service of Ukraine*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
18. Indeks investytsiinoi pryvablyvosti Ukrainy. Nastroi investoriv u 1-mu pivrichchi 2021 roku [Index of investment attractiveness of Ukraine. Investor sentiment in the first half of 2021]. (2021). *European Business Association*. Retrieved from https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2021/07/EBA-InvestIndex_1H-2021_UKR.pdf [in Ukrainian].
19. Kindzerskyi, Yu. V. (2015). Stymuliuvannia vyrobnyctva ta mizhrehionalne vyrivniuvannia cherez spetsialni ekonomichni zony: dosvid Polshchi v konteksti yevrointehtratsiinoho kursu Ukrainy [Stimulation of production and interregional equalization through special economic zones: the experience of Poland in the context of Ukraine's European integration course.]. *Ekonomist – Economist*, 6, pp. 34-38 [in Ukrainian].
20. Pidorycheva, I. (2020). Spetsialni ekonomichni zony: svitova praktyka, dosvid ta alternatyvna kontseptsia dlia Ukrainy [Special economic zones: world practice, experience and alternative concept for Ukraine]. *Econ. promisl.*, 1 (89), pp. 5-30. DOI: <http://doi.org/10.15407/econindustry2020.01.005> [in Ukrainian].
21. Liashenko, V., Pidorycheva, I., Mytsenko, I., Chebotarova, N. (2021). The modern concept of special economic zones in Ukraine. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, 52, pp. 85-94. DOI: <http://doi.org/10.2478/bog-2021-0015>.

Стаття надійшла до редакції 31.10.2021

Формат цитування:

Соколовська О. М. Прямі іноземні інвестиції в економіці України: стан і проблеми залучення. *Вісник економічної науки України*. 2021. № 2 (41). С. 92-99. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2\(41\).92-99](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2(41).92-99)

Sokolovska, O. M. (2021). Direct Foreign Investments in the Ukrainian Economy: State and Problems of Attracting. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (41), pp. 92-99. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2\(41\).92-99](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2(41).92-99)